Aña IV número 3 mei 1972

REVISTA KULTURAL ANTIYANO

WATAPANA

REVISTA KULTURAL ANTIYANO

WATAPANA
ta sali kwáter biaha pa aña / verschijnt viermaal per jaar

REDAKSHON (redaktie)

Gertrudis Pestana, Henry Habibe, Pedro Velásquez, Ramón Todd Dandaré

SEKRETARIA (sekretariaat)

Bontemantelstraat 23, Playa, Aruba (Antillen)

SUSKRIPSHON ANWAL (abonnement per jaargang)

Hulanda f. 7,-
Antiyas f. 4,- (florín antiyano)

KWENTA POSTAL (postgiro)

1634245 t.n.v. Redakteur van het tijdschrift Watapana, Nassau Odijckstraat 16, Den Haag, Nederland

of:

overschrijving op Algemene Bank Nederland, ARUBA, t.n.v. H. Habibe, onder vermelding van "Watapana".

Hende por manda artíkulonan di kolaborashón (getaip i duplo) na e adrès aki riba menshoná. Nos ta publiká poesía, prosa, ensajo, krítika literario i artíkulonan ku ta trata di kultura antiyano i latino-amerikano. E obranan por ta skirbí na papiamento, hulandés, spanó i inglés. Tambe nos ta ilustrá grabado o dibuhonan (linotipia) ku por ser imprimí den nan forma o grandura bèrdadero.

Inzendingen voor Watapana moeten in duplo getypt ingezonden worden aan het bovenstaande redaktieadres; in aanmerking voor publikatie komen poëzie, proza, essays, literaire kritieken en artikelen over de Antilliaanse en Latijns-amerikaanse kultuur. Deze werken kunnen in het Papiamento, Nederlands, Spaans en Engels gesteld worden. In beperkte mate komen ook linosneden, pentekeningen en andere ongekleurde werken die op ware grootte kunnen worden afgedrukt in aanmerking voor opname.

REDAKSHONAL

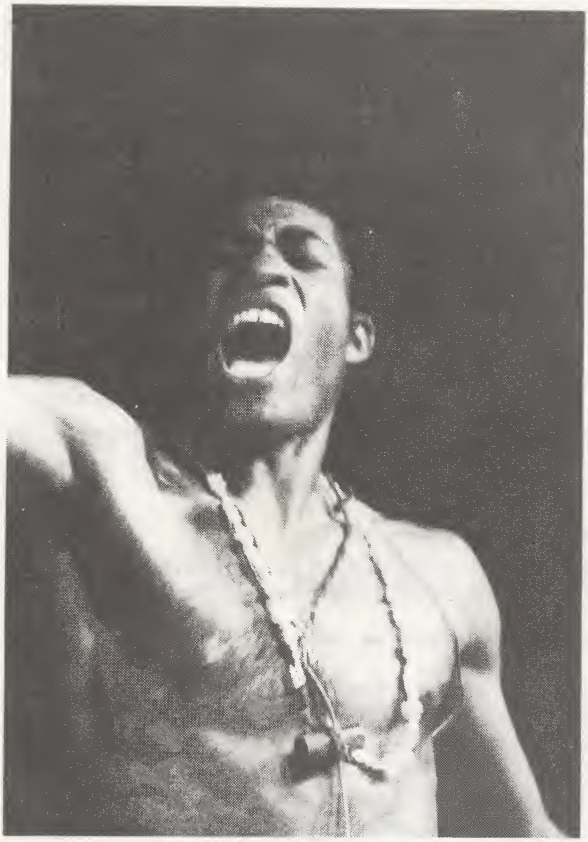
A pesar di un apelashón na nos lektornan (den e deláster número di Watapana) pa paga nan kontribushón anwal, nos no a risibí kolaborashón di tur nos abonádonan.
Esaki i e òwmento di gastonan di imprenta a obligá nos di buska un otro forma (menos bunita?) pa nos revista.
E retraso di e número aki ta debí na nos problemanan finansiero i tambe na un kambio den nos redakshón: nos redaktor na Hulanda, C. de Haseth, a retirá inesperadamente. Pa e motibo aki nos a haja nos den un trankamento ku nos imprenta na Hulanda.
Nos a logra, en todo kaso, haja un imprenta na Antiyas i nos lo sigui ku nos labor, si nos LEKTORNAN kolaborá ku nos i apojá nos dor di paga nan kontribushón anwal. Kòrda bon, Watapana ta Boso revista!
Sea asina bon di remití e suma di f. 4,- (florín antiyano) na Algemene Bank Nederland (Aruba) na nòmber di Sr. H. Habibe, menshonando: "Watapana".
Sekretaría di Watapana ta keda definitivamente establesí na:

================================

BONTEMANTELSTRAAT 23, PLAYA, ARUBA

================================

Un palabra di "Bonbiní" ta bai dirigí na Sr. Todd Dandaré, kende ta bolbe drenta redakshón di Watapana pa reforsá nos trabòw redakshonal. Na Sr. Ll. Narain, kende a tuma su retiro nèt promé ku Watapana no. 2, (aña IV) a sali, nos kièr a expresá nos sinsero gratitut pa su kolaborashón.

TULA

Lanta Tula! Lanta 'riba!
Solo a sali basta ratu.
Ya b'a drumi muchu kaba
den bo hamaka riba Rif.

Ablif Tula? Kiko bo disi?
Papia duru pa mi tende.
Papia! Grita libramente.
N' tin nad'e skonde mas.

elis juliana
agosto 1971

TULA: een kulturele manifestatie van PACHECO

Ruim een jaar geleden werd er op Curaçao een toneelstuk in het Papiamento opgevoerd, waarover de pers zich loffelijk heeft uitgelaten.
De "Amigoe" noemde het een "historisch ogenblik", toen een volle schouwburgzaal een staande ovatie bracht aan de medewerkenden. De "Beurs" sprak in termen van een "realistisch spel", waarmee ruimschoots aandacht besteed is aan "een belangrijk stuk Antilliaanse geschiedenis".
Het "Theater der Zeit" ging verder en kwalificeerde het stuk als "das erste nationale Drama".
Het mag inderdaad gezegd worden dat "Toela" een eerste poging op toneelgebied is tot een nationaal kulturele manifestatie.
Wij kennen allemaal namen als René de Rooy, May Henriquez en Jules de Palm, die zich in de Antilliaanse toneelwereld verdienstelijk hebben gemaakt, al zouden wij hun mérites misschien moeten beperken tot het vertalen en aanpassen van "klassieke stukken" in het Papiamento. Stukken, die uit de wereldliteratuur (Molina, Rostand, Molière, Shaw, Shakespeare) gekozen zijn om onze toeschouwers te amuseren.
Want de Antilliaan wil op de eerste plaats lachen - zegt De Palm, vertaler van Shakespeare's "Midsummernight's dream". En hij voegt eraan toe: "Toevallig zijn wij, Antillianen, geweldige lollige broeken.."(1)
Het behoeft geen betoog, dat veel toneelschrijvers zich van het humoristische element bediend hebben. Shakespeare en Lope de Vega hadden reeds ingezien dat "de lach" een belangrijke bijdrage kan leveren tot het aantrekken van een groot publiek. Maar dat was slechts een "technische" aangelegenheid: zij wilden het "komische" niet scheiden van het "tragische".
Welnu, het toneel kan, behalve als een loutere aangelegenheid om het publiek te amuseren, óók aangewend worden om een boodschap over te brengen. Als Curaçao inderdaad "zo'n lachend eiland" was - zoals De Palm vaststelt - ja, dan konden wij ons misschien permitteren om het publiek blijspelen voor te schotelen om heel Willemstad te zien snikken van het lachen. Het tegendeel blijkt echter de bittere waarheid te zijn. De eigen geschiedenis is nooit volledig tot de Curaçaose bevolking doorgedrongen. Men is zich niet bewust van zijn eigen verleden. Het besef van een eigen identiteit is zoek. De sociale toestanden laten veel te wensen over en een politieke bewustwording is nog ver te zoeken. En dat wil in 1975 onafhankelijkheid verkrijgen? Is dat niet eerder een reden om te schreien?
Ware het niet rechtvaardiger geweest het volk te konfronteren met zijn eigen verleden (een heroïek verleden!), zodat het de bestaande werkelijkheid met meer begrip tegemoet kan treden? Of is het toch beter het publiek te onderhouden met de lollige figuren uit de stukken van Molière en Shakespeare, opdat zij hun eigen ellende even kunnen vergeten?
Het komt ons zo voor, dat de tijd allang aangebroken is om het Curaçaose volk bewust te maken van haar eigen kulturele waarden. En dat doet onzes inziens Pacheco Domacassé (31) met zijn toneelstuk "Toela". Hij schudt - zoals Guillermo Rosario - zijn volk wakker en wijst het op de heldendaden van Toela, de historische figuur uit de bloedige

1) Het Binnenhof (13 juni 1967)

slavenopstand van 1795.
Het is niet zo lang geleden, dat het gebruik van de namen als Toela en Karpata een glimlach veroorzaakten, een glimlach, waarmee men zo goed mogelijk wilde tonen, dat men niets met die bandieten te maken wilde hebben.
Nu wordt Toela echter als een mens met al zijn tekortkomingen, maar ook met al zijn heroïek, op de planken gezet. Een mens waarin men kan geloven. De bewondering en de erkenning van het eigen ras worden opgewekt (2).
Domacassé, ernstig en sociaal geëngageerd, heeft hiermee een kulturele boodschap meegegeven. Het publiek heeft soms gelachen. Maar het zij de ouderen vergeven, dat men hen nooit ernstig heeft leren denken.

H. Habibe

DE TWEEDE TAAL VOOR DE ANTILLEN

Het moet mij van het hart, dat het artikel De tweede taal der Antillen in het vorige nummer van Watapana volstrekt geen bevruchtende bijdrage zal leveren aan de debatten over onze taaloriëntatie in de toekomst, zoals de redaktie blijkens een noot van mening is. Het is daarbij bijzonder triest, dat een dergelijk artikel een onderdeel vormt van een kandidaatsscriptie culturele antropologie, zoals de redaktie ook vermeldt. Het artikel barst immers open van slecht aan elkaar geregen gemeenplaatsen; is voorts zeer onwetenschappelijk van visie en vertoont tot mijn verbazing niet het minste beetje maatschappij-kritische zin, die toch sinds het ontstaan van de studentenuitgeverij SUN in Nijmegen daar schijnt te zijn neergedaald. Wellicht slapen onze Antillianen in Nijmegen dan nog steeds, zoals ze in Nederland steeds plegen te doen met hun individuele dromen? La vida es (voor ons) siempre un sueño, nietwaar?
Onze vriend Bekker studeert culturele antropologie, en dat is een gevaarlijke studie, zeker voor iemand die niet bijzonder alert is, en die indruk wekt de heer Bekker niet. De culturele antropologie, waaraan wij het onheil creërend begrip 'ras' danken, kan een bijzonder statisch idee van menselijke samenlevingen geven, die bijna godsdienstig is, in de zin van: 'hetgeen door de here in den beginne is vastgesteld, zal gene mens veranderen', vergetend dat te allen tijde mensen zèlf hun cultuur maken en dat cultuur een dynamisch, aan verandering onderhevig ding is. Dat er ondertussen goddank ook goede antropologen zijn, bewijst Michel Leiris (Le racisme et le tiers monde) die de heer Bekker evenwel niet de indruk wekt te kennen.
Maar ik laat dat even hier liggen, om de aandacht te vragen voor een uitlating van de heer Bekker als: 'Historisch gezien was zelfs de blanke groep eerder in het Caribisch gebied dan het negroide deel.' (Watapana blz. 2 no. 4). En het bewijs? is men dan geneigd te vragen.

2) "Amigoe di Curaçao" (2 juni 1972)

Het bewijs is niet te geven omdat de bewering onhistorisch is! De heer Bekker hoort te weten, dat niet de blanken het Caribisch gebied en Zuid- en Midden-Amerika hebben gekoloniseerd, maar Indianen. Toen die daaraan kapot gingen, hebben negers het overgenomen (zie Las Casas), niet een of twee drie, maar miljoenen! Hoe wil hij nog beweren, dat de blanke groep er was vóór de negroide groep? De opmerking is niet vervelend omdat ze onjuist is, maar vooral omdat ze doet denken aan de argumenten van Zuid-Afrika, dat ook beweert, dat als het erop aankomt, de blanken het uiterste puntje van Zuid-Afrika bewoonden vóór de Bantu. En de heer Bekker als student culturele antropologie weet toch waar de strikt cultureel antropologische visie van Zuid-Afrikanen naar toe leidt? Apartheid! Godsdienstige apartheid wellicht van het type 'wat de Here ingesteld heeft, zal de mens enz.' De heer Bekker gaat verder (blz. 4). 'Men zal ervoor moeten waken dat ten gevolge van een "historisch schuldcomplex", zoals Hoetink het noemt, Nederlandse schuldgevoelens ten gevolge van het koloniale verleden worden geprojecteerd op de inheemse blanke. Hierdoor worden de laatsten gepromoveerd tot bijzondere dragers van "ons" algemene schuldgevoel.' O onschuldige blanken! Vergeet de heer Bekker werkelijk dat een groot deel van onze blanke Antilliaanse groepen (katholiek, protestants en joods) behalve trieste avonturiers, ook serieuze slavenhalers, slavenhandelaars en slavenhouders zijn geweest? die met de afschaffing van de slavernij voor elke slaaf die ze vrijlieten 300 gulden ontvingen? Vergeet hij dan de landhuizen die nu nog getuigen van onze slavencultuur in het verleden? Als hij Hoetink maar kan citeren. Welnu, het is gevaarlijk Hoetink te citeren, zoals het rapport van 30 mei getuigt, waaraan de heer Hoetink heeft meegewerkt. In hun cultureel-antropologische en ook misdadige droom, stellen de Hoetink-aanhangers hier, omdat het zo 'gemakkelijk' zou zijn, de bovenwindse eilanden bij de engelse gebieden onder te brengen en de benedenwindse bij Venezuela. Deze heren zijn de dupe van hun luchthartige opvatting van de wetenschap, die volgens hen niet veel met de (politieke) werkelijkheid te maken heeft. Zij hebben daarom, en dat is het meest trieste, blijkbaar geen enkel respekt voor de wil van een bepaalde gemeenschap, i.c. de onze. Het is die wil evenwel, die het lot van een gemeenschap in de eerste plaats bepaalt, niet het wetenschappelijk gemak, dat meestentijds bovendien slechts wetenschappelijke luiheid is. Een typisch Antilliaans gezegde luidt: E mes ta toca e mes ta balia. Hij speelt en danst zelf. En dat doet de heer Bekker ook: Terwijl hij zelf allerlei argumenten aandraagt om aan te tonen dat het spaans niet de eerste keuze zou moeten zijn bij het bepalen van een eerste tweede taal voor de Antillen, of althans, dat er veel meer voor het engels spreekt, kiest hij toch voor het spaans. En hij motiveert (zo men van motiveren kan spreken) zijn stem met de volgende woorden: (blz. 5) 'Dit alles neemt niet weg, dat door het spaans, de Antillen aan zullen sluiten bij de Latijns-Amerikaanse cultuur welke een onafhankelijke realiteit is en, hoewel zij in onze ogen niet zo progressief mag schijnen, haar eigen waarden heeft, waarden waartegen alle progressiviteit misschien niet kan opwegen.' Nou breekt m'n klomp! Maar ik krijg weer enige troost als ik denk aan de anekdote van die student - waarschijnlijk had hij ook in Nijmegen gestudeerd - die na jaren studie op de Antillen terugkeerde, om zijn arme vader te vragen of de maan die hij elke avond aan de Antilliaanse hemel zag schijnen,

dezelfde was, die hij ook in zijn Nijmegen had gezien.
De latijnsamerikaanse waarden zijn, wat voor unieks en aantrekkelijks ze ook bezitten, vooralsnog trieste waarden, omdat ze nergens toe leiden dan massa's arme, ondervoede, stervende mensen. Of is de heer Bekker nooit in Caracas geweest? Colombia, Mexico? Zeker, men moet alle aandacht hebben, in elke cultuur, voor de noden van het individu, maar dit betekent niet de cultus van de individualiteit, welke cultus juist een bedreiging vormt voor het individu, omdat de cultus van de individualiteit gepaard moet gaan met heersen over, uitbuiten van en tenslotte vernietiging van individuen (Inca's, Azteken, Indianen, negers, paisano's enz.). Ik noem alleen maar het schrille machismo van heel Zuidamerika, dat debet is aan een ontstellend (groeiend) aantal vrouwenmoorden; en die individualiteit die debet is aan die typisch latijnsamerikaanse geraaktheid, die alleen maar lijken baart. Neen, Zuidamerika is niet geïnteresseerd in geestelijke waarden zoals de heer Bekker meent, maar hoogstens in geestelijke WOORDEN. Behalve Cuba natuurlijk, maar Cuba behoort juist tot die werkelijke progressiviteit waaraan de heer Bekker zo smalend voorbij denkt te kunnen gaan. Ja, ik wil wel op het spaans overschakelen, als het ons helpt iets van de progressieve waarden van Cuba op onze slapende Antillen te doen invoeren, anders niet.
Maar laat ik de taalkwestie waar het hier om gaat centraal stellen. De heer Bekker zelf toont aan, dat zowel het papiamentu als het engels voor de Antillen als eerste talen onze uitgangspunten zijn. Welnu, juist de grote overeenkomst papiamentu/spaans moet een ieder, die serieus het papiamentu wil behouden, het spaans doen afwijzen als eerste tweede taal. Nú al, terwijl het nederlands eerste tweede taal is, heeft het papiamentu een ontzaglijk harde strijd tegen het spaans te leveren voor zijn overleving. Via de kranten, televisie, wordt het immers voortdurend zo bekogeld met spaanse uitdrukkingen en vocabulaire enz., dat, wanneer het hiertegen niet beschermd wordt, het, strikt linguistisch, gezien kans maakt gewoon in het spaans op te gaan. Ten tweede wijs ik het spaans als eerste tweede taal af, omdat juist op het technische terrein, dat voor de toekomst van de Antillen zo belangrijk is, het engels verder en rijker is. (De heer Bekker draagt zelf voor dit bewijs de cijfers aan!). Degene die weet hoe men in de meeste latijnsamerikaanse landen sterft soms om het engels te leren, dat daar op zich al sociale perspectieven opent, kan niet serieus zijn, als hij vraagt dat wij zelf de Antillen van de technische cultuur die we nodig hebben gaan afsluiten.
Maar m'n derde reden voor het afwijzen van het spaans ten gunste van het engels is de belangrijkste en de eenvoudigste: Het is het feit, dat ik in de Antillen geloof. En voor wie dit doet, voor wie de bovenwinden nog niet heeft verkocht, (zonder het hen zelfs te vragen), is het engels niets anders dan een Antilliaanse taal; als zodanig de taal die het eerst in aanmerking komt als er van overschakelen sprake is. Is het nodig om over te schakelen? Ik weet het niet. Maar als we het doen - en dat bepaalt het volk en niet ik - dan zie ik de mogelijkheid van een tweetalig Antillen, met engels en papiamentu gelijkwaardig naast elkaar, zoals in België, Puerto Rico, Zwitserland, enz. allerlei talen gelijkwaardig naast elkaar staan. Het lijkt mij daarom zeker vanwege het bestaan van werkelijk progressieve landen in latijnsamerika, die niet 'la individualidad', maar 'la communidad', niet

'el egoismo personal' maar 'la solidaridad humana' cultiveren, heel loffelijk het spaans daarbij als tweede taal in het pakket te doen. Wellicht daarbij ook het frans. Veeltaligheid hoeft ons, juist gedoceerd, niet te schaden. Integendeel!
Enige kennis van het nederlands zal overigens altijd op de Antillen moeten blijven bestaan. Voor mensen met historisch besef hoef ik dit niet nader uit te leggen.

Frank Martinus

REDAKTIEKOMMENTAAR

Wij menen dat sommige argumenten waarmee de heer Frank Martinus het Spaans als eerste tweede taal afwijst zeer aanvechtbaar zijn:
Als F. Martinus stelt dat de waarden van de Spaanssprekende landen "trieste waarden" zijn, die verantwoordelijk zijn voor armoede, ondervoeding en sterfte, dan stellen wij daartegenover dat de waarden van het grootste en technisch meest geavanceerd Engelssprekend land zeer twijfelachtige waarden zijn als dat land, om bij onze tijd te blijven, zich schuldig maakt aan rassendiscriminatie en zelfs genocide.
Als F. Martinus verder de cultus van de individualiteit als een van die trieste waarden met funeste sociale consequenties identificeert dan confronteren wij hem met het feit dat datzelfde technisch zeer progressieve land de "private enterprise", de commerciële formule die sociaal egoïsme dekt, als één van zijn essentiële waarden huldigt. Daar komt nog bij dat juist in de Spaanssprekende landen -in Cuba en in Chili- die cultus van het egoïsme is afgebroken voor meer menselijke solidariteit en nog steeds niet in welk Engelssprekend land dan ook.
Wat betreft het linguïstische argument dat het Papiamentu in het Spaans dreigt op te gaan (indien wij het Spaans als tweede taal zouden invoeren), vragen wij ons af of dat gevaar niet eveneens bestaat t.o.v. het Engels. Loopt het Spaans op Puerto Rico, bijvoorbeeld, geen gevaar door het Engels te worden beïnvloed? En is het "Spanglish" in Mexico niet een duidelijk bewijs, dat het Spaans aldaar aan Anglicaanse invloed onderhevig is? Staat het Papiamentu, vooral op Aruba, niet voortdurend bloot aan een infiltratie van Amerikaanse woorden en uitdrukkingen?
Overigens is het illusoir van F. Martinus te menen dat het Engels en het Spaans op Puerto Rico gelijkwaardig naast elkaar bestaan. Ziehier een ontnuchterend citaat:
"Na de militaire bezetting van Puerto Rico in 1898 begon de nieuwe regering alle stappen te ondernemen om dit volk te veramerikaansen, door o.a. het instellen van het onderwijssysteem van het moederland. De taal van het onderwijs, de officiële taal werd nu het Engels; het Spaans werd teruggedrongen tot de familiekring en de privé-relaties. In hun jaarverslagen verklaarden de "gecommitteerden van onderwijs" -zo werden ze genoemd- uitdrukkelijk dat de belangrijkste doelstelling van hun programma was "het onderwijs van het Engels en het be-

houd van het Spaans". Deze doelstelling prevaleerde boven de waarachtige universele doelstellingen van het onderwijs.
Maar in werkelijkheid ging het om de vervanging van de eigen taal door de vreemde taal onder de dekmantel van de verklaring van Puerto Rico een tweetalig volk te maken." ("El porvenir del español en Puerto Rico" van Margot Arce de Vázquez, uit: Casa de las Américas nr. 70 "Viva Puerto Rico Libre"). Een situatie die ons op de Ned. Antillen met soortgelijke ervaringen niet vreemd zal aandoen.
Tot slot dit: we zijn geen tegenstanders van het Engels als eventuele eerste tweede taal, alléén delen we bepaalde gezichtspunten van F. Martinus niet.
We zijn hem dankbaar voor zijn uiteenzettingen en vinden dat het artikel van W. de Bekker ondanks tegenwerpingen van onze kant toch een bevruchtende bijdrage is geweest. Dit blijkt wel uit F. Martinus' spontane reactie.

NUNKA LO NO TIN BON PERJODISTA DI MAS

Esaki ta e título ku Luis Daal, periodista profeshonal, a jega di duna un di su artíkulonan publiká den e revista "La Unión" di Corsow.
E artíkulo èi ta mustra, ku no ta tur hende ku ta skirbi pa un korant, ta bèrdaderamente un periodista. O sea, nos periodismo no ta na e nivel "ku e dos islanan akí (Aruba i Corsow) ta pretendé ku nan por okupá den engranahe sosjal, ekonómiko i polítiko di Antíjanan Ulandés".
Luis Daal a trata e tópiko aki, despwés ku el a asistí na un diskurso di inòwgurashón di e kurso 1964-1965 di Skol Ofisial di Periodismo na Spaña. Aja ministro di Informashón i Turismo, Manuel Fraga Iribarne, a bisa algo ku, según Daal, ta bal la pena pa nos, di Antíjanan Hulandés, pensa un rato riba dje.
Nos ta tuma e artikulo parsialmente fo'i "La Unión":

Kón sitwashón di perjodismo tá na nos íslanan i, konkretamente, kón perjodismo tá na Kòrsòw ku tá e komunidat ku mas mi konosé di aseka i ku mi ta sinti mas íntimamente? Nos perjodismo tá na nivel di nos pretenshonnan i na altura di nos nesesidatnan ineludíbl, mirá na lus di aktwalidat?
I ora mi bisa "perjodismo" mi no tá men única i exklusivamente e aktividat, e konhuntu di akto i akshón materjal i intelektwal, ku nos ta jama perjodismo, sino tambe e héndenan relashoná ku e aktividat ej: perjodístanan na promé luga, pero tambe personal tékniko di imprenta i di atministrashón i dokumentashón di un korant.
Den kurso di último áñanan nos islanan a baj preparándo nan mes den hopi tereno, pa adaptá nan mes n'e sitwashón nobo ku nos tá drentando. Kòrsòw i Aruba, kaminda tin un tradishón perjodístika mas ankrá, hende por bisa, no a hasi - na mi moda di pensa - sufisjente esfwèrso pa hisa nos perjodismo buta na e mes altura ku e dos íslanan akí ta okupá o ta pretendé ku nan por okupá den engranahe sosjal, ekonómiko i polítiko di Antíjanan Ulandés i di Rèjno Ulandés.

Si nos puntra, por ehèmpl, kiko nos a hasi efektivamente pa formashón serjo i adekwado di perjodístanan nativo ku tá esnán ku tin (o mester tin) komprenshón di mentalidat, lenga i ambjente di e komunidatnan kaminda e korantnan ku nos ta jama antijanu ta sali i tin di sali, tá sigur ku e kontesta lo mester tá bochornosamente negativo, poko menos ku un bèrgwensa kolektivo pa nos komo pweblo ku konstántemente ta papja di libertat, di demokrasja i di òwtonomía polítiko i siguridat ekonómiko pa mañán.
Ku mira pa un mañán-Dios-kje mihó ku awe ku nos pweblo ta bibando, nos ta formando funkshonárjonan pa atministrashón públiko, militar, hurista, ekonomista, sosjólogo, maestro di skol; representántenan di tur rama di medisina, desde un spesjalista dóntr di un spesjalidat, te na un enfermera ku kapasidat i experensha den tur departamentu di su profeshón, manera hospital general, sikjatría, parto, barjo, ets. Nos tin pádr i domi propjo, ser i frátr. Asta tin antijanu ku ta okupá un pwesto di konsiderashón den sirbishi diplomátiko di Ulanda, ku tá esún enkargá ku nos representashón diplomátiko.
Pa un otro banda, lo tá difísil pa hende kombensemi ku den e struktura aktwal di un komunidat demokrátiko i líbr, un perjodista no tá importante o ku perjodismo komo aktividat i suma di aktividat sosjal, intelektwal i polítiko, no tá vitalmente importante. Perjodismo, mir'é kón ku hende kje, tá un dje aktividatnan, un di e ko'ihásinan (1), mas importante ku tin den un komunidat modèrnu. I nos no por imaginanos un komunidat modèrnu, den mundu aktwal, sin perjodismo. Pero, ta duna kaswalidat ku perjodismo no ta existí ni por existí sin perjodista; bisá di otro manera: no tin aktividat, sin hende (ku ta produsí e aktividat ej).
Tá p'eséj, formashón di un perjodista, di hopi perjodista bon, tá un kos importante pa tur komunidat ku kje kumpli realmente ku su nòmbr di'komunidat di hende' den un mundu strukturá manera nos tin é aktwalmente. No tin manera di saka kurpa pa e realidat ej.
Perjodismo tá un dje koefishéntenan prinsipal di kada komunidat demokrátiko. Mi ta men perjodismo den su nifikashón mas ampljo i generoso, den tur su kategoríanan... Según áñanan ta baj pasando, n'tá bèrdè?, perjodismo tá manifestando su mes no solamente komo órgano viswal, imprimí i distribuwí bòw di e nòmbr kombenshonal ku nos a lanta konosé di: koránt, sino el a tira su reís tambe den otro kampo: den su forma òwditivo nos ta jam'é: radio, i kombinando kondishón òwditivo di radio ku kondishón viswal di koránt, el a para bira: televishón.
Pa nos bèrgwensa, nos tin di atmití ku na Antijanan Ulandés nos a kumpra i nos tá kumprando e aparátonan di difushón - meskós ku un riku por kumpra ko'i-hunga pa su ju maske e ju no sà kón uzanan - pero, honradamente, nos mester duna-boka ku preparashón tèkniko, moral i tambe intelektwal di gran parti di nos perjodístanan no tá na e nivel di tantu medio di difushón modèrnu asina, ni nan aktitut tampoko no tá na konsonansha ku e perjodismo ku nos pweblo tin mesté di djé den e etapa akí di su kresementu i konfirmashón di un personalidat propjo. Komprendemi bon. E komentarjo akí no tá un krítika meramente pa kritiká; é no tá un tiramentu di spèjt, sino un sorto di examen di konsenshi serjo, i hasí na públiko, di un hende ku ta kere ku no solamente é ta kapasitá pa analisá nos sitwashón i husga, sino tambe ku é tin e deber moral i profeshonal di analisá i publiká su opinjón den e asuntu akí. Perjodismo tá un kos públiko i é mester ser tratá na públiko.

P'seéj, ata un par di pregunta ku m'a hasi mi mes. Tá pregúntanan ku mi ta kere ku ta meresé atenshón serjo di esnán jamá pa vela (goberná ta nifiká mirá p'adilanti pa barku no kana subi tera o pega) pa nos interesnan di mañán; no miskiñamente, esnán di un grupo chikí so, sino esnán di hinter komunidat:

a) Kí posibilidat tin pa organisá un kurso di perjodismo obligatorjo pa tur e hendenan ku kje ehersé perjodismo profeshonalmente i ku no tábata nunka den perjodismo aínda?

b) Lo tá posibl organisá un kurso di emergensha pa kapasitá esnán ku aktwalmente tá ehersjendo perjodismo profeshonalmente na Antíjanan Ulandés?

c) Lo no tá kumbinjente stimulá den e muchanan ku ta kita skol, interés pa perjodismo promé i, despwés, amor p'e profeshón ej, ofresjéndonan, fo'i e hopi békanan ku tur aña ta duna pa antijánunan baj studia afó, chéns di por studia perjodismo, sea
   1) na un skol ofishal di perjodismo o na un univèrsidat merikanu, suramerikanu o oropeo;
   2) o trahando práktikamente na un koránt, sea na Merka, Surámérika o Ulanda, si nan preparashón base no ta pèrmitínan studia na un di e institushonnan ej, pero nan kapasidat práktiko si a keda demostrá?

d) Lo no tá kos di pensa ariba, pa trata di realisá loke e púntonan anterjor kje sugerí respekto di korant, esta prensa skirbí, tambe pa radio i pa televishón?

Konsiderando e púntonan ku m'a kaba di menta, hende no por laga di jega n'e konklushón ku nos tin un lagún ku no por keda asina muchu tempu mas; nos mester jena e 'bashí' ku falta-di-ordenashón, ku falta-di-reglamentashón di nos perjodismo ta butanos sinti, kada día mas. Riba e punto akí lo tá nesesarjo legislá pronto. Si Gobjèrnu no presentá un projekto di lèj den e asuntu akí, tá deber anto di Staten (o di Konseho insular di kada isla pa loke ta toka teritórjonan insular) pa tuma inisjativa, ku tá un di nan deréchinan fundamental.

Tá solamente ora ku nos perjodismo ta sintá sigur riba stul di un legislashón adekwado, ku ta spesifiká kiko tá kada ken su derechi i su deber, nos lo por spera ku exeso i abuzu den e kampo akí por ser evitá. Den un komunidat demokrátiko i líbr, tá un prensa líbr, pero reglamentá, legislá, lo por sirbi nos pweblo manera mester tá.

Tin varjos manera di reakshoná na un artíkulo manera esaki. Hende lo por lesa e trabòw akí i baha kabés, bisa ku, efektivamente, "loke e artíkulo ta plantea n' ta laga di tá bèrdat i ku loke é ta proponé tá mashá bon, mashá positivo, pero ja..."

Pero, tambe lo tá posibl pa hende reakshoná di un manera mas positivo riba un komentarjo asina konkreto i di un perjodista ju-di-tera ku ta defendiendo no su pan, ni su interés partikular di chikí, ma ku ta boga pa bjenestar general di nos komunidat kaminda ni biba é n' ta biba sikjera i di kwa é no tá derivando ni'un sorto di probechi. Owtoridatnan di siñansa i kultura, tantu sentral komo di teritórjonan insular, talbés, lo por analisá e komentarjo akí ku e serjedat, ku e ekwanimidat i, espesjalmente, ku e imparsjalidat i serenidat moral ku mi ta kere é ta meresé.

Luis H. Daal

1) Uzamentu di e expreshón "ko'i-hasi" (ku nifikashón di aktividat), no tá un kapricho di mi parti o un antoho di kje uza un palabra na papjamentu. Talbés na un otro okashón lo mi por intentá splika e pakiko riguroso di su uzu, pero lo tá bon nos tene kwenta ku ta hende so (esta ser umano) tin "ko'i-hasi" (kos di hasi). I tá su ko'i-hasi, presisamente, ta distingui hende di bestja i di sernan no-animá.
Madrit, òktóbr di 1964.

Luis H. Daal

Watapana ta sali e biaha aki ku hopi retraso.
Esei ta debí entre otro na e problemanan finansiero, ku nos ta luchando ku nan.
Pa Watapana por sigui sali den futuro, nos ta supliká tur nos lektornan, ku no a paga nan kontribushón aínda, di hasi esaki awe mes.

Antiyas: NAf. 4,-
Algemene Bank Nederland, Aruba (na nòmber di H.Habibe i menshonando: "Watapana)

Hulanda: Nf. 7,-
Kwenta postal (postgiro) no. 1634245 na nòmber di "Redakteur van Watapana", Nassau Odijckstraat 16, Den Haag.

AUTO I

een grote imperial stopte.
ik liep er op af.
er zat een klein meisje in.
dag, zei ze, wou je meerijden?
ja, zei ik.
ik stapte in.
ik vroeg waar ze naar toe ging.
vind je het niet vreemd, vroeg ze
dat ik vreemde mannen oppik?
vind je het niet vreemd, vroeg ik
dat ik tegen vreemde vrouwen spreek?
ik heet milou, zei ze.
ik heb geen naam, zei ik, maar ik
wou dat ik orpheus heette op zijn
portugees uitgesproken, or-fee-oo,
wil jij mij or-fee-oo noemen?
ja, zei ze, ja, or-fee-oo.
ik houd van negers, zei ze.
zooo, zei ik, hoe oud ben je?
dat, zei ze, vraag je toch nooit aan
een vrouw, acht.
hoe kom je aan deze auto, vroeg ik.
je vraagt teveel, zei ze, hij is
van tekelien. geef mij nou ook
zo'n bruin kindje?
ik wil jouw bruin kindje wel zijn, zei ik.
nee, zei ze, je bent al groot.
nou dan zal karlos je misschien wel
eentje willen geven, zei ik.
waar is hij, vroeg ze.
karlos woont acht jaar hier vandaan,
zei ik, als wij bij karlos aankomen,
ben je zestien, de rijpe leeftijd.
ik wil jou niet als kindje, zei ze,
en ik wil geen kindje van karlos,
ik wil een kindje van jou. en als
je mij geen kindje wil geven, dan
laat ik de wekker aflopen, mor-fee-ooh.

k. fecit

NOSTALGIA DI UN ANTILLANO

Cuanto mi a anhela pa weitabo,
Cuanto mi a desea di sinti bo dulsura,
Cuanto mi a stimabo den e horanan di nostalgia.

Pero awor cu mi a yega serca bo,
Mi no ta sinti ningun alegría den mi corazon,
Pasobra abo no ta abo mas.

Bo dulsura no ta dushi mas,
y bo mirada claro a bira scur y hundo,
Bo stimashon awor ta odio.

Na unda ami, jiu di bo, ta pertenece awor,
Abo a corre mi, pasobra mi ta un estranhero,
Na estranhería nan a sacami afor cu e palabranan
"Bai fruta tropico, bai back na bo palo".

Awor cu mi ta hecho, yen di forza y
gozando di un fortaleza enorme,
Awor bo ta nenga ami como
e fruta di bo barrica.

Leo Henriquez

NAAR MORGEN 6

(verhouding)

banden des bloeds
onzeker en ver
trekken een lijn van
west naar noord

ontkenning is nog mogelijk
maar het brandmerk
van een onbarmhartige cultuur
verplicht tot confrontatie

wat van mij is
moet ik dreggen uit een diep verleden
bewustwording zonder dat verleden
heeft weinig zin
maakt van mij wederom een slaaf

voordelen hebben al die jaren
van indoctrinatie niet gebracht
wel afhankelijkheid en chaos
die verdoezeld worden door een aalmoes
waarvoor wij stommelingen dank je wel zeggen

Henry Tai

(transito)

klm vlucht naar nederland
gebied met magnetische aantrekkingskracht
op hen met hoop in 't hart
voor betere toekomst:
geen barensweeën hoeven te doorstaan
een onbegrijpelijke volmaaktheid wacht

______ rechten hebben wij
het is mede ons bloed
onze onbegrepen rijkdom
die deze volmaaktheid heeft geschapen ______

koele ontvangst:
wij hebben hier woningnood
moeten jullie er ook nog bij
stiekem gniffelende leerlingen
over het vreemde accent van de nieuwe

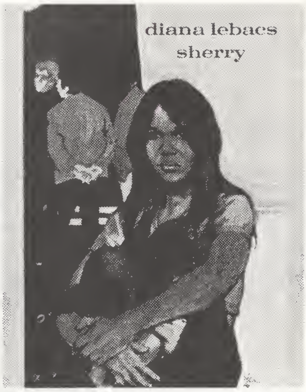
het besef van getolereerd zijn
dringt pijnlijk door:
hoe fatsoenlijk blijven en ze toch kwijtraken
lees je op vreemde gezichten

gelukkig ben ik in transito
---- zo weer weg ----
maar zij die achterblijven
hoe moet dat?

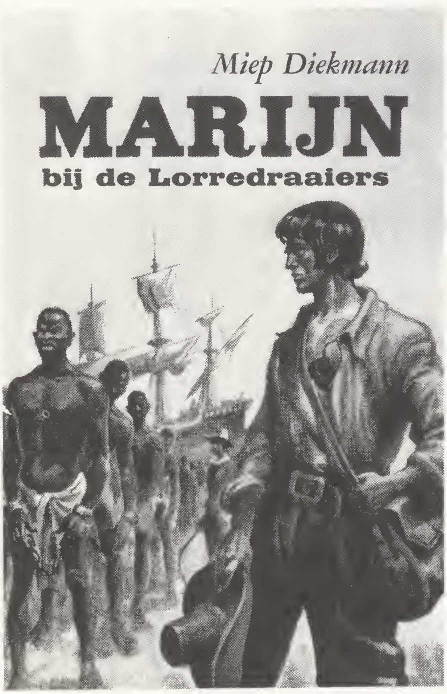
Henry Tai

Een opvallende roman van een jonge Antilliaanse: geëngageerd en vol informatie

Hoe denkt, hoe leeft, wat wil de Antilliaanse jongere?
Diana Lebacs heeft een fascinerend boek geschreven, dat tieners en ook volwassenen aan het denken zal zetten.
Samen met haar man Pacheco Domacassé behoort ze (beiden werken op Curaçao bij het onderwijs) tot een kleine, cultureel zeer actieve groep, die o.a. via toneelmanifestaties als OPUS I en TULA de mensen wil informeren over wat verzwegen werd over eigen heden en verleden.

Het sterk autobiografische debuut vertelt de ervaringen van het meisje Sheritsa met donkere huid en stijve vlechtjes, die ze verafschuwt. Ze vertrekt voor studie naar Nederland, en daar wordt ze zich eigenlijk pas bewust van eigen indentiteit, ze beseft dat het beter is terug te keren naar Curacao en te helpen aan de opbouw van haar land.
Er is weer een herdruk verschenen van dit onovertroffen boek van Miep Diekmann over wat slavenhandel en slavernij betekenden. Marijn is zijn tijd, midden 17e eeuw, vooruit, maar loopt met zijn ideeën dood tegen een muur van onbegrip.
Aan dit informatieve boek liggen jaren studie ten grondslag.

TOERISME

Hele gezinnen leven van TOERISME en zijn er niet bij gebaat

Krijgen wij bezoekers van onze buurlanden dan zijn wij gauw geneigd om hen als eerste de grote hotels te laten zien, onze stranden en de vele toeristen die door de stad wandelen en inkopen doen. Wij laten hen dan zien hoeveel rijke Amerikanan ons eiland aandoen, en zonder dat wij het willen scheppen wij op. Wij vertellen trots dat de hotels, om te overnachten alleen, $ 30,- per dag vragen en indien mogelijk laten wij hen ook "onze" casino's bewonderen. Wat wij in feite doen is onze gasten laten zien dat wij het helemaal niet zo slecht hebben als er weleens wordt verteld en geschreven. Wij zijn heel gauw geneigd toerisme slechts van één kant te bekijken, n.l. de romantische kant. Wij amuseren ons om die dolle Amerikanen die voor één drankje ijskoud 1 dollar betalen, om die oude vrouwtjes die opvallend gekleed rondwandelen met een camera om de nek en die nog dwazere figuren die uren in de zon lopen, overal foto's maken en toch onvermoeibaar lijken te zijn want 's nachts gaat hun leven gewoon verder achter de hotelbars, in de casino's en in die dure "rooms" waar de shows gegeven worden.

Hoe ziet de andere kant van de zaak eruit?

Wij bedoelen dit. Is alles wat wij hierboven hebben geschetst werkelijk waar? Als toeschouwer is dit inderdaad zo, maar als deelnemer aan de toeristenindustrie is het wel anders. Wij willen hier nagaan wat voor invloed (en in welke mate) het toerisme heeft voor hen die er direkt of indirekt bij betrokken zijn, en dit zijn er heel wat. Een ekonoom zal je meteen vertellen hoezeer onze ekonomie gebaat is bij deze toeristenstroom, want zegt hij: Er worden nieuwe wegen aangelegd waardoor het weer aantrekkelijker wordt voor industrieën om zich hier te vestigen etc. etc. Enfin, zo langzamerhand kennen wij zijn verhaal wel. Bovendien heeft het toerisme een positieve invloed op de arbeidsmarkt, hetgeen onze ekonomie alleen maar beter maakt (of minder slecht.) In termen van geld en aantal nieuwe arbeidsplaatsen krijgen wij van de ekonoom ook een mooi beeld te zien van al het goede dat het toerisme met zich meebrengt.

Is de toekomst beangstigend?

Maar laten wij niet vergeten dat het hier op de eerste plaats om mensen gaat. Families die afhankelijk zijn van de toeristenstroom. En hoe staat het hiermee? Is het voor hen werkelijk zo rooskleurig als de ekonoom het voorspiegelt? Wij zullen proberen te laten zien dat voor de arbeidskrachten die direkt of indirekt betrokken zijn bij het toerisme de toekomst ronduit beangstigend te noemen is. Het klinkt misschien als een paradox als we stellen dat hele gezinnen leven van het toerisme en er eigenlijk niet bij gebaat zijn. D.w.z. in zijn huidige vorm is de toeristenindustrie te vergelijken met een bepaalde vorm van ontwikkelingshulp. Hierbij wordt financiële steun geleverd aan het zgn. onderontwikkelde land in zodanige vorm dat als eenmaal het proces gaande is er een steeds grotere financiële en ekonomische

afhankelijkheid t.o.v. de donor ontstaat. Zelfs zo erg dat de ontvanger totaal afhankelijk wordt van de donor en deze allerlei sancties kan uitoefenen als de ontvanger niet doet wat er van haar gewenst wordt. Om het duidelijker te zeggen: Sinds enkele jaren zijn steeds meer gezinnen op de Antillen afhankelijker geworden van de stroom toeristen die onze eilanden bezoeken. Het wordt als vanzelfsprekend aangenomen dat er wat te verdienen valt. Weinigen zullen zich bezorgd maken over de toekomst want op het ogenblik gaat het hun goed.
Heel duidelijk zie je dat aan de jongens die in de casino's werken. Velen van hen verdienen zo goed dat het onderhouden van een Amerikaanse auto met speciale banden en alle poespas die er nog bijkomt een hobbie geworden is. Een uiterst kostbare hobbie weliswaar maar het salaris op dit ogenblik staat het toe. De ouderen hebben in dit opzicht lering getrokken uit hun verleden (ontslag bij de Shell en andere bedrijven) maar de jongeren die de meerderheid vormen zijn zich hiervan niet geheel bewust. Vele jonge echtparen waarvan één of beide leden de kost verdienen dank zij het toerisme besteden hun inkomen voor een groot deel aan luxe-artikelen. Sinds de bepaling van de minimumlonen van 1970 is er plm. 105 miljoen gulden uitgegeven aan o.a. radio's, t.v.'s, tape-recorders, cassettes, platenspelers, wasmachines, versterkers en auto-onderdelen. Dit typeert wel in sterke mate hoe het inkomen besteed wordt. Een tweede ekonomische bloeitijd is voor velen aan de gang en dit zou helemaal niet zo erg zijn als het ging om een redelijk stabiele vorm van industrie.

Toerisme een kwetsbare industrietak.

Het tegendeel is waar. Dat het toerisme een uiterst kwetsbare industrietak is blijkt wel uit het feit dat kort geleden een algemene bijeenkomst werd gehouden van de leden van diverse Caraïbische eilanden om de toekomst van het toerisme in dit gebied nader te bekijken. Bepaald geruststellend waren de konklusies niet. Door tarieven-oorlogen tussen de grote luchtvaartmaatschappijen wordt het voor de Amerikaanse toerist makkelijker om naar Europa te vliegen. Ook andere Zuid-Amerikaanse landen worden met de dag grotere concurrenten van de Antillen en het is niet onwaarschijnlijk dat in de nabije toekomst ook Afrika zich in de strijd werpt en zijn aandeel zal trachten te veroveren op deze markt. Zelfs het bezoek van president Nixon aan China is de oorzaak geweest om te speculeren over verschuivingen van de toeristenstroom. Nu al worden maatregelen getroffen om de toeristen warm te laten lopen voor Mao's geheimzinnige paradijs. Als de huidige trend in dezelfde richting doorgaat, wil dat zeggen dat wij binnenkort minder Amerikaanse dollars op het eiland zullen zien met alle rampzalige gevolgen van dien voor de arbeidskrachten en hun gezinnen in deze industrietak. En hoe dachten wij deze trend te stoppen? Zeker niet alleen met meer reclame, want toerisme is business en alleen zij die erin slagen hun prijzen omlaag te houden zullen als winnaar uit de strijd komen. En een feit is, dat landen zoals St. Domingo - Colombia - Haïti er in dit opzicht veel beter voor staan dan de N.A. Maar net zoals bij ontwikkelingshulp kan ook hier niet zomaar worden teruggestapt naar een lager niveau. De mensen zijn meer gaan verdienen (bijgevolg ook meer gaan uitgeven) en het terugschakelen naar een lager

consumptieniveau is ongeveer hetzelfde als verlangen van een miljonair dat hij voortaan moet rondlopen op blote voeten en een inkomen krijgt van fl. 150,- per week. Gedurende de laatste jaren zijn de lonen gestegen maar wat er niet geleerd is, is het besteden van het inkomen. Nu wordt misschien de paradox duidelijker. De gezinnen die hun inkomen te danken hebben aan het toerisme verkeren in een uiterst kwetsbare positie. Het is niet ondenkbaar dat binnen 5 jaar de stroom geheel verschuift naar andere landen (goedkopere arbeidskrachten-voor de Amerikaanse toerist veel voordeliger met zijn dollar).

Ieder jaar een grotere rol voor het toerisme.

En als er van overheidswege gesteld wordt dat het toerisme ieder jaar een grotere rol gaat spelen dan is dit zeker waar, want ieder jaar worden meer gezinnen kwetsbaarder door deze onvoorziene verschuivingen. Wat de gevolgen zullen zijn voor honderden gezinnen hier op de N.A. als er niet bijtijds iets wordt gedaan hieraan kan beter worden beschreven in een griezelverhaal. Het romantische en het sprookjesachtige van het toerisme is in werkelijkheid een prachtige jumbo-jet vol passagiers die bij vertrek niet weet waar hij zal landen. Tot nu toe worden door duizenden Antillianen de Amerikaanse toeristen opgewacht maar als de grote vogel vol dollars niet meer komt aanvliegen zullen de wachtenden grimmig worden en in hun frustratie niet veel geduld hebben maar zich roeren totdat zij krijgen wat er voorheen was.

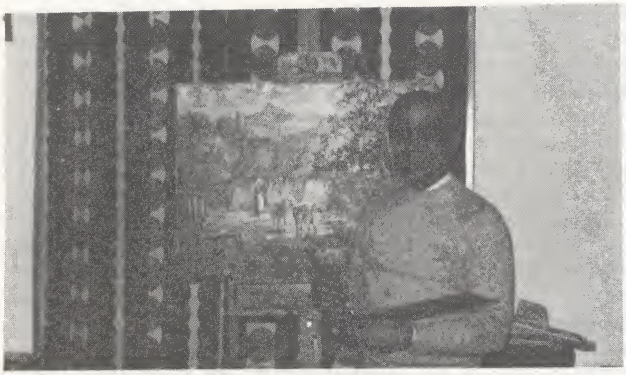
Uit "KROW" (no. 2, jan.1972)

J.F. ANEMAET

een schilder van Curaçao.

Levensloop:

Johannes Fransiscus Anemaet werd op 19 december 1911 geboren te Philipsburg op St. Maarten. Zijn vader, die dienst deed bij de politie, was afkomstig uit Nederland; zijn moeder kwam van de Bovenwindse Eilanden. De eerste kinderjaren bracht J. Anemaet door op St. Maarten, maar door overplaatsing van zijn vader naar Curaçcao, volgde hij daar nog de eerste twee klassen van de lagere school. Daarna verhuisde het gezin naar Nederland omdat de vader, die op alle zes eilanden bij de politie werkzaam was geweest, met pensioen ging. Tot zijn twaalfde jaar woonde J. Anemaet toen in Rotterdam, maar daarna verhuisde het gezin opnieuw, nu naar Nijmegen waar de Anemaets oorspronkelijk vandaan kwamen. Na drie jaar MULO nam J. Anemaet met 18 jaar dienst in het toenmalige Kon. Ned. Indisch Leger en hij vertrok naar Indonesië. In 1939 met kort verlof in Nederland terug om dan in maart 1940 opnieuw naar Indonesië te gaan. Hij maakte de oorlogshandelingen daar mee en raakte in Japanse krijgsgevangenschap. Hij was 3½ jaar geïn-

terneerd te Maoemere op Flores. Na zijn bevrijding in augustus 1945 volgde directe overplaatsing in actieve dienst naar het eiland Morotai en wat later naar Celebes om dan in 1949 met ziekteverlof naar Nederland terug te keren. Na vier maanden ziekteverlof kwam hij in dienst bij de Kon. Landmacht en hij werd van daar uit in 1951 op Curaçao gedetacheerd bij het Korps Mariniers. Hij is daar gebleven tot zijn pensionering in 1965.
In 1946 huwde hij in Indonesië met Mej. P.A.C. Stoop. Uit het huwelijk werden geboren een (nu getrouwde) zoon en twee dochters. Het gezin Anemaet woont St. Annastraat 366 te Nijmegen.

Artistieke activiteit:

Als tekenaar en schilder is J.F. Anemaet geheel autodidact. Reeds heel jong oefende hij zich in het tekenen als uitdrukkingsmiddel. Gedurende zijn gehele schooltijd is hij zich zelfstandig blijven oefenen vooral met potlood, conté en crayon, goedkoop materiaal voor een schooljongen.
Eenmaal in Indonesië aangekomen, inspireerden en stimuleerden de daar talrijk aanwezige Nederlandse en buitenlandse schilders van landschappen en straattaferelen hem en hij heeft -mede door gesprekken- veel van hen geleerd. Veelvuldig bezoek van musea en tentoonstellingen hebben meegeholpen aan zijn verdere ontwikkeling. De in die tijd door hem gemaakte schetsen, tekeningen en schilderijen zijn op een paar uitzonderingen na, allen in de oorlog verloren gegaan.
Gedurende de krijgsgevangenschap wist hij met veel improvisatie toch nog schetsen en tekeningen te maken van kampgenoten en van taferelen uit het dagelijks leven in het kamp. Van deze studies zijn er nog een 20-tal overgebleven. Na zijn bevrijding en overplaatsing naar Celebes heeft hij een aantal landschapsstudies en taferelen uit het militaire leven gemaakt.
Zijn overplaatsing naar Curaçao betekende een rustiger periode waardoor de schilderkunstige en teken-activiteiten zich beter konden ontwikkelen. Nu ontstonden op basis van snelle schetsen uit een directe observatie een groot aantal schilderijen, die vrijwel allen het landschap, het leven en werken op Curaçao tot onderwerp hadden. Enkele schilderijen over Indonesië ontstonden ook nog op Curaçao vanuit eerder gemaakte schetsen en vanuit de herinnering.
Na zijn pensionering en repatriëring naar Nederland is Anemaet voort

gegaan met het schilderen van Curaçao aan de hand van vroegere schetsen. Daarbij kwamen ook pentekeningen en aquarellen, bijna zonder uitzondering betrekking hebbend op Curaçao.
In de afgelopen jaren maakte Anemaet ook enkele portretten in verschillende technieken uitgevoerd.
Sinds 1958 zijn zijn schilderijen geëxposeerd geweest op verscheidene tentoonstellingen te Curaçao, Nederland en België. Een groot aantal schilderijen bevindt zich in particulier bezit. Een kleurenreproductie van het landhuis 'Asunción' werd als bijlage gevoegd bij 'Watapana', 3e jrg. no. 1, oktober 1970. Reproducties van 4 schilderijen zijn opgenomen in de door A.E. Salas uitgegeven en bij de Curaçaose Courant N.V. gedrukte serie Kerst- en Nieuwjaarskaarten (1971). Twee schilderijen hangen op de tentoonstelling van 'Carifesta' te Georgetown, Guyana.

Object en thema's:

Gedurende de laatste 20 jaar is dus vooral Curaçao het hoofdobject geweest van Anemaet's schilder- en tekenkunst. Men zou de volgende onderverdeling kunnen maken van zijn werken, die dan alle gesitueerd zijn op Curaçao waarbij het typisch eigene van het eiland en zijn bewoners steeds zeer sterk op de voorgrond treedt:
1) landschappen, praktisch steeds met mensen en dieren. Naast landschappen met de daarvoor karakteristieke landhuizen ook de 'kunuku', baaien en stranden en van het stadsdèel om de St. Annabaai.
2) Genrestukken, volkstaferelen van werkende of bezige mensen zoals vissers, neringdoenden, markttaferelen. Vaak is er een opmerkbare samensmelting van deze categorie met de eerste.
3) Individuele mensen, vooral typen uit het gewone volk, waarbij dan het hoofdaccent valt op het gezicht als expressie van zorg, vreugde of overpeinzing. Veelal zijn individuele figuren uitgebeeld in een kenmerkende omgeving met de daarbij behorende attributen. De verschillende categorieën zijn uitgewerkt als pentekeningen, in aquarel en in olieverf.

Werkwijze:

Reeds in zijn Indische tijd maakte Anemaet snelle schetsen ter plaatse van straattaferelen en van landschappen om die dan thuis uit te werken. Vanuit deze eerste en directe waarneming ontstonden dan talloze schetsen en voorstudies, vooral van karakteristieke houdingen en gebaren van mensen die typisch waren voor die situatie, die dan weer geplaatst werd in de geheel eigen geografische context. Juist door het zoeken naar een ongedwongen weergave van de dagelijkse realiteit waren eindeloos veel schetsen nodig, die echter op hun beurt weer de mogelijkheid boden tot talrijke variaties op een bepaalde situatie. Naast de nauwkeurige tekenkundige weergave van de vorm is een sterke kleuruitbeelding waarneembaar, misschien mede ontstaan door een langdurig verblijf in de tropen. Het coloriet ontstond vanuit een persoonlijke impressie; van de vorm wordt echter niet afgeweken overeenkomstig de tekenkundig zeer precieze weergave van mensen en de topografische werkelijkheid.

Nijmegen, 12 september 1972 Dr. L.F. Triebels

CADENA
ANTILIANA

TAPES
BOEKEN
KANTOOR ARTIKELEN
GRAMMOFOONPLATEN
TIJDSCHRIFTEN EN VELE ANDERE CADEAUX!
Tel. 12303 - 12201 - 12564
WILHELMINAPLEIN
boekhandel
salas
BOEKHANDEL
SALAS
CURACAO - N.A.

CURCOURANT